

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A M. N. MÚZEUM SZÉCHÉNYI-ORSZÁGOS- KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1905. ÉV ELSŐ NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2894 db, ajándék útján 127 db, vétel útján 134 db, áthelyezés útján 16 db, összesen 3171 darab nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példány czímén beérkezett: gyászjelentés 1744 db, zárszámadás és üzleti jelentés 351 db, egyházi körlevél 97 db, perirat 38 db, hivatalos irat 263 db, műsor 632 db, alapszabály 247 db, szinlap 2793 db, falragasz 1576 db, vegyes 672 db, összesen 8413 darab apró nyomtatvány.

Vételre fordított 1412 korona és 79²⁵ márka.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a könyvtár anyagát: Áldásy Antal, Bába-Kalauz szerkesztősége, Balogh Jenő, Biblioteca e museu da Marinha, Rio de Janeiro (2 db), Budapest székesfőváros tanácsa, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala, Dézsy Dénes Ozdola, Dollinger Gyula, Erdélyi Kárpát Egyesület Kolozsvár, Érseki iroda Eger, Kalocsa, Farkasfalvi Imre, Földművelésügyi m. kir. miniszterium, Főrendiházi iroda (7 db), Fraknoi Vilmos, Gurányi László Újpest (5 db), Herczegprimási iroda, Hist. Verein für Steiermark Graz, Imperial University Tokyo (3 db), Ince Henrik, Izr. magyar irodalmi társulat, Kaiser. Akademie der Wissenschaften Krakau, Kassai Múzeum igazgatósága, Katona Lajos (2 db), Képviselőházi iroda (12 db), Kereskedelemügyi m. kir. miniszterium, Kir. kath. főgymnázium igazgatósága Pozsony, Közgazdasági Közlemények szerkesztősége (2 db), K. u. K. Haus-, Hof- und Staats-Archiv Wien, Loesche Georg Wien, M. kir. állami számvevőszék elnöke (2 db), M. kir. földtani intézet (3 db), M. kir. országos meteor. s földm. intézet (6 db), M. N. Múzeum irodája, Magyar Tud. Akadémia, Márki Sándor

Kolozsvár (3 db), Miskolczi keresk. és iparkamara, Móricz Pál Debreczen, Múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége (3 db), Myskovszky Emil Mecsek-Szaboles, Pannonhalmi főapát, Pénzügyi Hírlap szerkesztősége, Putnam Herbert Washington, Roth Gyula New-York, Rothschild-sche Bibliothek Frankfurt a. M., Smithsonian Institution Washington, Statist. Central-Commission Wien (4 db), Szendrei János, Szinnyi Ferencz, Todorán Endre Szamosujvár, Turopolje nemes község Zágráb, Vallás és közokt. m. kir. miniszterium, Varjú Elemér, Velösy Lipót, Veszprémi káptalan, Westpreussisches Provinzial-Museum Danzig, Zsemley Oszkár Tiszolcz, Zsilinszky Lajos Szentendre (3 db).

A könyvtár helyiségeiben 13,133 egyén 31,578 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 679 egyén 1114 kötetet használt.

Az új rend következtében, hogy az olvasóterem délután négy óráig áll a közönség rendelkezésére, ezen meghosszabbított idő alatt, vagyis délután 1—4 óráig, a lefolyt évnegyedben 5918 egyén látogatta az olvasótermet.

A lefolyt negyedévben 2309 munka osztályoztatott, melyekről összesen 2943 czédula készült. Kötés alá készítettett 554 mű 768 kötetben.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségben ezen idő alatt 583 csomag érkezett; ugyaninnen 548 levél expediatott, a miből 247 reklamálás volt. Az 1897. XLI. t.-cz. intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 12 esetben kéretett.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 2 kézirattal és 2 darab irodalmi levéllel, vétel útján 13 darab kézirattal, 48 darab irodalmi levéllel és 1 darab irodalmi analectával, vagyis összesen 15 darab kézirattal, 50 darab irodalmi levéllel és 1 darab irodalmi analectával gyarapodott.

Az ajándékozók közül Szontagh Antal Pulszky Ferencz egy levelével gyarapította gyűjteményünket, az Erkel-család pedig a 20,000 koronáért megvásárolt Erkel Ferencz-féle hagyatékot utólag kiegészítette Schubert »Die Nacht 1817« című zeneszerzeményének és Mosonyi Mihály Erkelt üdvözlő kardalának eredeti kézírataival.

Vételre összesen 125.10 korona és 11.40 márka fordítottott.

Szerzeményeink közül kiemelendők Karacs Teréz kézíratai, Borsiczky István 1832-iki követi utasíttatása Trencsén vármegyétől, Pyrker László »Tröst« cz. verse és Balassa Pál XVII. századi jezsuita írónk »Forma processus fori spiritualis etc.« cz. eddig ismeretlen művének kézírata. Az irodalmi levelestár nevezetesebb darabjai közt Barnay Lajos, Courtens Ferencz, Karacs Teréz,

Mainville-Fodor Josefina, Prielle Kornélia, Pulszky Ferencz és Tilgner Viktor levelei szerepelnek.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül a sűgő-könyvekből külön gyűjtemény alakítottatott s folytatottatott a betűrendes levelestár kiegészítése.

Az évnyegyed folyamán 10 esetben kikölcsönözöttetett 19 kézirat és 25 irodalmi levél, 64 kutató pedig használt 151 kéziratot és 1 irodalmi levelet.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: köteles példányokból 224 évfolyam 23,248 szám, ajándék útján 1 évfolyam 52 szám, összesen 225 évfolyam 23,300 szám.

Az évnyegyed folyamán a könyvtárban 1372 olvasó 2559 kötetet, a házon kívül 22 olvasó 78 kötetet, összesen 1394 olvasó 2637 kötetet használt.

Czédulázottatott 53 uj hírlap és 297 évfolyam, átnézetett 225 hírlap 23,300 szám.

Kötés alá adatott 320 kötre való hírlap.

A köteles példányok, melyek a kimutatással (csomagban) beérkeztek, a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek; ezeken kívül a számonként beérkezett hírlapok is összegezve hetenként beirattak, betűrendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hírlapszámok azonnal reclamáltattak és ezek is följegyeztettek; de időnként a kötés alá rendezésnél is megtörtént a reclamatio.

IV.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnyegyedben ajándék útján 4, vétel útján 4754 darabbal s letétemény útján 3 családi levéltár anyagával gyarapodott.

Vételre fordítottatott 9426·40 korona és 66·65 márka

Ajándékaikkal Pór Antal esztergomi praelatus-kanonok, B. Szabó László nemz. múzeumi gyakornok és id. Szinnyei József igazgató-őr, letéteményeikkel Bogay Elemér, Szinnyei Merse Pál és Tarányi-Oszterhuber Ferencz járultak az osztály gyarapodásához.

A törzsanyag gyarapodásából 140 db eredeti és 42 másolat esik a középkori iratok, 4521 db az újabbkori iratok, 47 db az 1848/49-es gyűjtemény, 4 db a nemesi iratok és 4 db a pecsétlenyomatok csoportjára.

Az osztály helyiségében 77 kutató 18,487 darabot használt; külső használatra kikölcsönözöttetett 11 térítvényen 581 db irat és 8 db fénykép.

Az évnyegyed uj szerzeményei között első helyen kell megemlékeznünk a nyitraszerdahelyi Zerdahelyi család iratairól, a

melyekben a Múzeum Nyitra vármegye egy régi családjának okleveles emlékeinek jutott birtokába. A levéltár, melyet vétel útján szereztünk meg, a középkorból 8 db XIII., 49 db XIV., 62 db XV., 17 db XVI. századi eredeti iratot és 42 másolatot foglal magában. A középkori iratok csoportja ezenfelül még IV. László 1283-iki oklevelével, a győri káptalan 1307-iki kiadványával, mely Ottó király egy okleveléről tesz említést és Dancs zólyomi ispán 1337-iki oklevelével, végül egy Carvajal János bíbornok számára 1455-ben kiállított rendkívül érdekes utalványnyal gyarapodott, melyen a bíbornok sajátkezű aláírása és pecsétje látható.

Az újabbkori iratok között említésre méltó egy táblázat, mely az I. Ferdinánd gyermekeinek születésére és megkeresztelésére vonatkozó adatokat tartalmazza, továbbá Savoyai Eugénnek a Rákóczi-mozgalom tárgyában 1703. decz. 27-ikén kelt levele és Kölcsey Ferencz 1833. okt. 22-ikén Szatmár vármegye rendeihez intézett köszönő irata.

Az 1848/49-es gyűjtemény legnevezetesebb gyarapodása gróf Andrássy Gyula 5 db levele Kossuth Lajoshoz az 1849. év utolsó négy hónapjából és Kossuth Lajosnak az egyik levélre 1849. szept. 20-ikán irt válasza.

Pecsétgyűjteményünk a Nagybánya város XIV. századi pecsét-nyomójáról készített galvan-másolatokkal, valamint Nagy Lajos király lengyel királyi pecsétjének és az idősebbik Erzsébet királyné titkos pecsétjének galvan-másolataival gyarapodott.

Nemesi irataink új szerzeményei: 1. 1635. febr. 14. Sopron, II. Ferdinánd címerlevele Hettey másként Török Bálint részére. 2. 1636. július 30. Gyulafehérvár, I. Rákóczy György címerlevele Kresztely Márton részére. 3. 1659. szept. 23. Pozsony, I. Lipót címerlevele Saikovich Péter részére. 4. 1705. okt. 2. Bécs, I. József címerlevele Pavesich Imre részére. Ezekhez járul a Tarányi-Oszterhuber levéltárból a következő 3 db: 1. 1634. okt. 6. Ebersdorf, II. Ferdinánd címerlevele Horváth másként Tergosith János részére. 2. 1716. ápr. 16. Bécs, III. Károly címerlevele Tarányi Ferencz részére. 3. 1741. okt. 28. Pozsony, Mária Terézia címerlevele Oszterhuber János részére.

Családi letéteményeink a *Bogyay*, *Szinyei-Merse* és a *Tarányi-Oszterhuber* családok levéltáraival gyarapodtak; ezek letéteményezése által örök letétbe elhelyezett családi levéltáraink száma 75-re emelkedett.

Az újabb szaporulatok teljes feldolgozásán kívül folytattattott Kossuth Lajos iratainak revidálása és a gyászjelentések múzeumi anyagának feldolgozása. Ez évnegyedben nyert befejezést a törzsanyag középkori okleveleinek czédulázása, mely munka 1901. szeptember óta vette igénybe a levéltári személyzet egyik tagját.

A középkori oklevelek anyagáról 9079 czédula készült, ez a szám egyúttal az oklevelek darabszámát is mutatja. A további feladat e téren a családi levéltárak középkori okleveleinek czédulázása, ennek megtörténte után az oklevelek regesztázása.

A családi levéltárak közül befejezést nyert és most áll revideálás alatt a Berzeviczy család bárói ága levéltárának és a Tarányi-Oszterhuber család levéltárának rendezése. Ez utóbbinak anyaga 4 db. XVII., 60 db. XVIII., 112 db. XIX. századi iratot és 1 genealogiai táblát, összesen 177 darabot foglal magában. Folyamatban van az Antos és Goszthonyi családok levéltárának rendezése.

A BUDAPESTI MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY- EGYETEM KÖNYVTÁRA 1903-BAN.

A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának 1903. évi állapotáról *Ferenczi Zoltán* igazgató a következő jelentést terjesztette a nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr elé:

A budapesti m. kir. tudomány-egyetem könyvtárának 1903. évi működéséről és állapotáról szóló igazgatói jelentésemet mély tisztelettel a következőkben teszem meg:

E jelentésem s az 1903. évi gyarapodási czímjegyzék is valamivel később jelenik meg a rendesnél, minek ismét csak nyomdai akadályok az okai; mert a nyomtatás kérdése, illetőleg költségeinek fedezésmódja újra felvetetett. Nagyméltóságod a gyarapodási czímjegyzék nyomtatását újra a könyvtár megterhelése nélkül méltóztatott elrendelni s így most már az akadály a további megjelenés elől el van hárítva.

Az 1903-ik év egyébiránt a csendes munkásság éve volt, a mint ez a legkívánatosabb. Kiemelendő, hogy részt vettünk az Iparművészeti múzeum ex-libris- és a Kassa város Rákóczy-ereklye-kiállításán; utóbbinak megnyitásán a könyvtárt *Dedek Cr. Lajos*, könyvtárunk egyik öre, képviselte. Ezeken kívül árlejtés útján új, kedvezőbb szerződést kötöttünk a könyvek köttetésére nézve, megbecsültük a Fodor József egyetemi tanár utódai által az állannak megvétele felajánlt könyvtárt; dr. *Dézsi Lajos* könyvtártiszt megbízatást nyert a Tökölyánum könyvtára hivatalos átadásához. A könyvtári munkálatokban nem volt semmi hátramaradás; megkezdtük és folytattuk az összes, addig halomban hevert külföldi doktori értekezések feldolgozását s 1904-ben a munkát nagyrésztben befejeztük. Közben feldolgoztuk az összes adományokat. Ezek közt dr. *Horváth Dezső* kir. táblai bíró úr özvegye könyvtárunknak ajándékozott férje hagyatékából 167 kötetet, melyből 129 kötetet könyvtárunkba iglattunk és 38 kettős példány volt; dr. *Krayzell Aurél*, Sáros vármegye